

Josip Plančić, ihtiolog

Za uvijek nas je napustio jedan plemeniti karakter, naš najveći stručnjak na polju ribarstvene znanosti, profesor Josip Plančić, bivši direktor Instituta za slatkovodno ribarstvo u Zagrebu, rođen 9. studenoga 1888. u Starom Gradu na Hvaru, a umro 5. lipnja 1978. Poslije umirovljenja vratio se u Stari Grad da stanuje u roditeljskoj kući.

— — —

Drugovali smo kao studenti u Zagrebu. Plančić već u četvrtoj godini sveučilišnih studija, ja tek u prvoj. To je bilo 1911. godine.

Radio je kao laborant u Zavodu za primjenjenu zoologiju, čiji je predstojnik bio dr Ervin Rössler, u Demetrovoj ulici broj 1. Promatrao sam njegov rad na ribama u akvariju pri čemu sam mu mnogo puta pomagao, pa sam zato i zavolio akvarizam i praktično ga zaveo u školama gdje sam službovao, i o tome dugo godina kasnije, kao već zrio profesor, napisao knjigu »Akvarij« priručnik za srednje škole.

Radeći na ribarstvu kod profesora Rösslera, Plančić je bio slatkiše puta da obilazi ribnjak u Božjakovini. Svoj primljeni novac za putne troškove kao i određeni honorar dijelio je sa mnom, naime, vodio me sobom na tim putovanjima plativši mi put i upućivao me u kemijsku analizu vode, određivajući količinu kisika u ribnjačarskim jezerima. Zato sam zavolio proučavanje života riba, i to mi je dalo povoda da i sam, dok sam bio aktivan profesor, posvećujem izvjesnu pažnju životu riba, naročito u ribnjacima. Služeći dugo godina u Vojvodini odlazio sam na neka manja ribnjačarstva da mjerim količinu kisika u njihovoj vodi, o tome sam i nešto malo pisao u nekadašnjem »Ribarskom vjesniku«. Za taj posao stajao sam u vezi s pokojnim Plančićem. Štaviše, bio mi je poslao i potrebnu aparaturu za izvođenje tog posla.

Kada sam navršio godine profesorskog službovanja, nastupio sam da radim u beogradskom Zavodu za ribarstvo, priznajem sve pod utjecajem one ljubavi za rad na toj struci što sam je stekao družeći se sa profesorom Plančićem od koga sam u davnim godinama čuo zanimljivu riječ o životu riba, a još uvijek i danas me privlači život organizama u vodenoj životnoj sredini.

Moja sjećanja na profesora Plančića ostala su nezaboravna i sa gledišta drugih zooloških istraživanja. On je kao student dolazio u svoj rodni Stari Grad na velike praznike, gdje smo bili u stalnom druženju, zajedno smo krstarili po otoku Hvaru.

Za Zoološki zavod Sveučilišta u Zagrebu preko ljeta je skupljao razne člankonošce po pećinama i jamama na našem otoku, i taj smo posao zajedno radili. Slobodno mogu da kažem, da smo bili prvi 1912. godine koji smo se uvlačili u znamenitu Grapčevu pećinu da bi u njoj lovili slijepe člankonošce. Isto tako spuštali smo se u razne jame hvarskog krša loveći sitne organizme. U nekim jamama stavljali smo komade pluća kao mamac da na taj način ulovimo što više raznih člankonožaca. Nije mi poznato da li je neko od zagrebačkih sveučilišnih zoologa kasnije obradio taj ulovljeni materijal.

I ostali zoološki svijet zanimao je našeg Plančića, pa smo mnogo puta krstarili po otočnim planinama, penjući se i na najviši vrh sv. Nikole, tragajući za zmijama, gušterima, pticama i raznim kukcima. To krstarenje po planinama na Hvaru bilo je samo nastavak naših zajedničkih izleta po planinama široke zagrebačke okolice, koje smo vrlo često nedjeljom posjećivali.

Posebno moram istaći naše dugo pješačenje od Banja Luke do Jajca 1912. godine, gdje smo se nauživali ljepote Bosne, naročito uz slikoviti Vrbas. Tu nas je zanosilo bogatstvo ptičjeg svijeta. Promatrali smo seljake kako iz Vrbasa uzimaju vodu za piće, ali je prije upotrebe drže neko vrijeme u sudu da se staloži pijesak iz nje, pa je tek onda piju. Mi žedni to nismo radili, već smo brali nedozrele šljive i sisali njihov sok da bi utazili žeđ.

Plančić se ni kao umirovljenik u Starom Gradu nije odrekao druženja s prirodom. U svome vrtu, gdje je imao bunar sa živom vodom, uspješno je uzgajao raznovrsno povrće, voćke i cvijeće, a uz to gajio je kuniće i razne kokoške. Bavio se idejom da uzgaja i jegulje u posebno uređenom bazenu. Bio je počeo, ali uslijed pomanjkanja potrebnog živog materijala i potrebne umjetne hrane taj je rad morao da napusti.

Na njega nisu bila zaboravila ni mnoga ribnjačarstva iz Vojvodine i Hrvatske. U slučajevima potrebe zvali su ga kao poznatog stručnjaka. Tim se pozivima vrlo rado odazivao.

Josip Plančić kao čovjek dobrog karaktera bio je mnogim studentima pri ruci u onim teškim trenucima kada su imali da polažu svoje posljednje ispite, davajući im pri tome dobronamjerne savjete, što i kako imaju da se pripremaju poznavajući čudi pojedinih profesora iz ispitnih komisija. Svakome je nastojao da pomogne. Kao čovjek i drug svakome je bio dobronamjeran.

Sada, kada ću dolazili u Stari Grad osjećati ću izvjesnu prazninu, jer nemam s kime da stručno i opširno porazgovaram o prilikama u slatkovodnom i morskom ribarstvu i raznim drugim problemima iz zoologije i široke prirode.

— — —

Svoje školovanje počeo je Plančić u Pučkoj školi u Starom Gradu, da ga nastavi u Zagrebu u Gimnaziji, kasnije na Filozofskom fakultetu, Odsjeku za prirodoslovne nauke, isto u Zagrebu.

Po diplomiranju odslužio je svoj jednogodišnji rok u austro-ugarskoj vojsci, a za vrijeme prvog svjetskog rata kao mobilisan bio je na fronti u Albaniji boreći se protiv Talijana kojom je prilikom bio zarobljen. Boraveći u Italiji pokušao se prijaviti za dobrovoljca u srpsku vojsku, da se sa ostalim zarobljenim Hrvatima bori protiv austro-ugarske vojske, ali je u tome bio spriječen od talijanskih vlasti. Oduševljen oktobarskom revolucijom u Rusiji 1917. godine, javno je iskopoljavao svoje simpatije za rušenje carizma u toj zemlji, ali kao takav postao je sumnjivi element talijanskim vlastima, uhapsiše ga i osudiše na zatvor, koju je kaznu izdržao u Genovi i Padovi.

Tek 1920. godine vratio se Plančić u oslobođenu domovinu i bude postavljen za asistenta u Zavodu za primjenjenu zoologiju u Zagrebu, gdje je radio na polju ihtiologije i ornitologije.

Po zadacima ornitologije proučavao je seobu ptica o čemu je napisao više dobrih članaka u časopisu »Priroda«. Uporedo je proučavao štetno djelovanje glodara bizamskog štakora (*Ondatra*) u vezi njegove štete što je prouzrokuje na nasipima oko ribnjačarskih jezera. O tome je napisao posebnu brošuru.

Ali njegovi najvažniji radovi su na polju ihtiologije, zapravo praktičnog ribarstva. Proučava život riba, naročito njihove bolesti u našim ribnjacima, pa je posebnu pažnju posvetio proučavanju zaraze *Trypanosomae* na šaranima u ribnjacima i njen utjecaj na stanje njihovog organizma, pošto se ona bila pojavila u nekoliko naših ribnjaka, a što je posebno obradio za jedan referat.

Ali Plančić se nije zadržavao proučavanju riba samo na ribnjacima, već je svoju aktivnost pokazao i na proučavanju gospodarske vrijednosti Skadarskog i Kopačkog jezera. O tome je pisao u stručnoj štampi čime je upozorio na njihov veliki privredni rentabilitet postupi li se na tim vodama u duhu najsuvremenije ribarstvene tehnike.

Proučavajući život riba stalno je izvodio potrebna kemijska i biološka ispitivanja naših slatkih voda, zatim davajući zaposlenom osoblju na ribnjacima potrebna uputstva, uzimajući u obzir razne probleme koji se dešavaju na terenu. Tom je prilikom iskorištavao znanstvene tekovine ihtiologije. Eksperimentirao je i sa gnojenjem ribnjaka pri čemu je postizavao zapažene rezultate, koji su se ispoljavali u većem doprinosu ribljeg fonda. Naime, pošto se uslijed gnojenja stvara u ribnjacima veća količina prirodne hrane, riba dobija na težini.

Kada je bio postavljen za rukovodioca Zavoda za primjenjenu zoologiju Plančić proširuje svoj rad na većem broju ondašnjih ribnjačarstva, i to u Ečki, Slavonskom Brodu, Poljani, Crnoj Mlaki, Končanici, Našicama i ostalim. Pri tome treba istaći da se Plančić nije bavio samo istraživanjima na ribnjacima, već je svoje stručne sposobnosti pokazao i proučavanjem riba i ribarstva na rijeci Savi, o čemu je napisao zapaženu raspravu pod naslovom »Istraživanja rijeke Save«, štampanu u »Lovačko-ribarskom vjesniku«.

Nastajanjem današnje Jugoslavije osniva se u Zagrebu Institut za slatkodvodno ribarstvo, čiji je direktor postao Josip Plančić, koji

je posao vršio sve do svoga umirovljenja 1955. godine. Kao takav organizira rad u Institutu na bazi suvremenih znanstvenih dostignuća u svijetu. Oko sebe okuplja veći broj predanih znanstvenih radnika koji su pod njegovim vodstvom zdušno radili na unapređenju uzgajanja slatkovodnih riba u ribnjacima, a i paralelno s time unapređuje stručno obrazovanje manuelnih radnika na terenu.

Još se istakao i kao predavač iz svoje struke na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu, i na Visokoj poljoprivrednoj školi u Osijeku, pa i na trećem stupnju studija za specijalizaciju za uzgajanje riba i o njihovim bolestima na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu. Organizirao je i veći broj tečajeva za rad osoblja na mnogim našim ribnjačarstvima.

Još kao student rado je držao naučno-popularna predavanja iz prirodoslovnih nauka, što je nastavio i kao svršeni profesor popularizirajući ribarstvo preko predavanja na Narodnom sveučilištu u Zagrebu.

Sa referatima iz svoje uže struke sudjelovao je na mnogim savjetovanjima, simpozijima i kongresima iz ihtiologije ne samo u zemlji već i u inozemstvu.

Plančić je i perom propagirao nauku o ribarstvu. Suradivao je u svima našim časopisima te struke, a nekima je bio i urednik ili član uređivačkog odbora. Tako su mu u »Lovačko-ribarskom vjesniku«, »Ribarskom vjesniku«, »Ribarstvu« i »Ribarstvu Jugoslavije« štampani mnogi vrlo zapaženi članci. Bio je suradnik i velikog zbornika »Priručnik za slatkovodno ribarstvo« u kome su mu štampani radovi: »Rakovi u našim slatkim vodama« i »Neprijatelji riba na ribolovnim vodama«.

Plančić je bio prvi koji je najozbiljnije shvatio da se slatkovodno ribarstvo ne može unaprijediti ako se ne bazira na nauci, na suvremenim iskustvima, naime, da taj posao treba da rade dobri poznavaci biologije riba, ljudi te struke koji ne sjede samo u svojim kancelarijama već su u stalnoj vezi sa terenom obilazeći objekte — ribnjake, jezera i rijeke — i da promatraju život riba, njihov uzgoj i pojavljivanje bolesti koje napadaju ribe u stajaćim i tekućim vodama, čemu treba posvećivati redovitu pažnju, inače nastaje katastrofa po taj životinjski svijet u vodi. Zato je i kao umirovljenik bio u stalnoj vezi sa ribnjacima, obilazeći ih, pri čemu je davao potrebna uputstva.

Smrću Josipa Plančića naša je ihtiološka nauka izgubila eminentnog poznavaoća života ribljeg svijeta, pa je vrijedno spomenuti, da je on tokom života u raznim ribarstvenim publikacijama napisao oko sedamdeset raznih članaka, rasprava i drugih većih radova iz te oblasti, čime je obogatilo literaturu te vrste sve na bazi praktičnog iskustva, a sa svrhom za uzdizanje potrebnih stručnjaka slatkovodnog ribarstva.